

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ ОЗИМОГО

Галкін Є.В., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0006-4093-2699>

Манушкіна Т.М., кандидат с.-г. наук, доцентка

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0001-5843-271X>

Анотація: Серед сільськогосподарських культур особливе значення має озимий ріпак. Олія, отримана з цієї культури, завдяки своїм біологічним і хімічним характеристикам широко використовується як у харчовій промисловості, так і в різних галузях економіки. Ріпак вважається перспективною олійною культурою як на світовому, так і на вітчизняному ринку, оскільки його застосовують для виробництва харчових і технічних олій, а також високобілкових кормів. Особливої актуальності ця культура набула у зв'язку з її використанням для виробництва біодизельного пального, що розглядається як один із шляхів диверсифікації енергетичних ресурсів і зменшення залежності України від імпортованих енергоносіїв.

Ключові слова: озимий ріпак, виробництво, переробка, експорт.

Одним із ключових завдань аграрного сектору України є забезпечення продовольчої безпеки держави. Країна має значний земельний потенціал, ефективне використання якого здатне не лише гарантувати продовольчу безпеку, а й сприяти досягненню продовольчої незалежності. У сучасних умовах важливим чинником зростання аграрного виробництва є вибір культур із високим рівнем рентабельності.

Для галузей промисловості, пов'язаних із виробництвом пального, пластмас, лакофарбових матеріалів, найбільш придатними є сорти ріпаку з підвищеним вмістом ерукової кислоти. Упродовж останніх років активно розробляються технології отримання біопалива з ріпаку. Із однієї тонни насіння цієї культури можна отримати приблизно 300 кг ріпакової олії, з якої виробляють близько 270 кг біодизельного пального. Порівняно з традиційним дизельним паливом у ньому в 35 разів менше сірки та приблизно вдвічі менше сажі. Один гектар посівів ріпаку здатний забезпечити виробництво до 1,5 т біодизелю, при цьому після переробки залишається шрот, який є цінним кормом для тваринництва [1].

Подальший розвиток вирощування та переробки олійних культур в Україні значною мірою залежить від збільшення валових зборів насіння ріпаку та продукції його переробки. Серед олійних культур ріпак вважається однією з найцінніших як за вмістом олії, так і за потенційною врожайністю. Насіння цієї

культури є джерелом доступної рослинної олії, якісної макухи та шроту, а також екологічно чистого біодизельного пального та мастильних матеріалів.

За останнє десятиріччя ріпак значно зміцнив свої позиції на світовому ринку серед олійних культур. Збільшилися обсяги виробництва насіння, розширилися ринки збуту, а ціни на насіння та продукти його переробки досягли високого рівня. Найбільшими виробниками ріпаку у світі є країни Європейського Союзу (21,6 млн т), Китай (13,5 млн т), Канада (11,8 млн т), Індія (7,2 млн т) та Австралія (1,9 млн т). Україна посідає приблизно п'яте–шосте місце у світі за обсягами виробництва цієї культури, конкуруючи з Австралією.

Ґрунтово-кліматичні умови України є сприятливими для вирощування ріпаку як озимого, так і ярого. Родючі ґрунти, достатня кількість опадів, оптимальний температурний режим і добра водо- та повітропроникність ґрунтів створюють сприятливі умови для росту і розвитку рослин. За умови застосування сучасних агротехнологій врожайність може перевищувати 4,0 т/га насіння. Ріпак також є важливою високобілковою культурою, яка використовується для виробництва кормів для сільськогосподарських тварин. Ріпаковий шрот і макуху рекомендується включати до раціонів бройлерів і курей-несучок у кількості до 15%, свиней – 10-15%, а дійних корів - до 20-30% [2].

Для вирощування ріпаку найкращими попередниками є чорний та зайнятий пар, а також культури, що рано звільняють поле: озимі та ярі зернові, зернобобові, горох, вико-вівсяні суміші, люцерна та конюшина. Такі попередники сприяють накопиченню вологи й поживних речовин у ґрунті та забезпечують сприятливі умови для росту культури. Ріпак належить до холодостійких, світло- та вологолюбних культур. Озимі форми здатні витримувати морози до -30°C за наявності снігового покриву та до $-15\dots-18^{\circ}\text{C}$ за його відсутності [3].

Світовий ринок ріпаку є динамічним і відіграє важливу роль у розвитку агропромислового сектору. Виробництво, переробка та торгівля цією культурою тісно пов'язані зі світовими тенденціями попиту на рослинні олії, біопаливо та кормові добавки. На ситуацію на ринку впливають такі чинники, як географія виробництва, сезонність, технологічні зміни, кліматичні умови, логістичні ризики, а також коливання цін, зміни попиту з боку переробної промисловості, ціни на нафту, валютні коливання та торговельні обмеження.

Останнім часом ріпакова олія активно використовується у харчовій промисловості, а також як сировина для виробництва біодизеля та в хімічній галузі. Ріпаковий шрот є важливим джерелом білка для кормових добавок у тваринництві. Підвищення попиту на біоенергетичні ресурси стимулює розвиток переробної галузі та збільшує потребу у сировині, що впливає на ринкові ціни. Разом із тим це може створювати певні екологічні та продовольчі ризики, адже конкуренція між продовольчим і енергетичним використанням сировини потребує впровадження сталих стандартів виробництва та прозорих систем сертифікації. Перспективним напрямом розвитку є також органічне вирощування ріпаку [4].

Експорт насіння ріпаку з України у поточному сезоні залишається значно нижчим, ніж у попередньому році. У період з липня по лютий 2025/26

маркетингового року обсяг експорту становив приблизно 1,5 млн т, тоді як за аналогічний період попереднього сезону було експортовано близько 2,9 млн т. За період серпень–лютий Україна експортувала приблизно 455,9 тис. т ріпакової олії, що відповідає переробці близько 1,1 млн т насіння при виході олії на рівні приблизно 42%. Таким чином, загальний обсяг використання ріпаку, що включає експорт насіння (1,5 млн т) та його переробку (близько 1,1 млн т), становить приблизно 2,6 млн т. За врожаю близько 3,2 млн т залишок насіння на внутрішньому ринку оцінюється приблизно у 600 тис. т, що створює потенціал для подальшої переробки або експорту до початку нового сезону [5].

Доцільність виробництва ріпаку озимого полягає в тому, що за останні роки олія із такої продукції має попит у харчовій промисловості, а також як сировина для виробництва біодизелю та у хімічній промисловості, а шрот є джерелом білка у кормових добавках для тваринницької галузі. Тому збільшення виробництва насіння ріпаку та продуктів його переробки сприятиме не тільки продовольчій безпеці держави, а й зниженню залежності України від імпортованих енергоресурсів, зокрема, через його переробку на біодизель.

Список використаних джерел

1. Інноваційні ресурсозберігаючі технології вирощування ріпаку / За ред. Д. І. Мазоренка, Г. Є. Мазнева. Харків: Майдан, 2008. 143 с.
2. Марков І. Інтенсивна технологія вирощування ріпаку : Агробізнес сьогодні від 26.05.2011 р. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/item/8146-intensyvna-tekhnologhiia-vyroshchuvannia-ripaku.html>.
3. Технологія вирощування ріпаку. Як розкрити потенціал насіння? : SuperAgronom.com. Головний сайт для агрономів від 20.09.2019 р. URL: <https://superagronom.com/articles/296-tehnologiya-viroshchuvannya-ripaku-vid-a-do-ya-yak-rozkriti-potentsial-nasinnya>.
4. Кон'юнктура світового ринку ріпаку : Агробізнес сьогодні від 10.11.2025 р. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/34004-koniunktura-svitovoho-rynku-ripaku.html>.
5. Україна експортувала близько 1,5 млн тонн ріпаку : UkrAgroConsult від 11.03.2026 р. URL: <https://ukragroconsult.com/news/ukrayina-eksportovala-blyzko-15-mln-tonn-ripaku/>.

Annotation: Among agricultural crops, winter rapeseed is of particular importance. The oil obtained from this crop, due to its biological and chemical characteristics, is widely used both in the food industry and in various sectors of the economy. Rapeseed is considered a promising oilseed crop both on the global and domestic markets, as it is used for the production of edible and technical oils, as well as high-protein feed. This crop has gained particular relevance due to its use for the production of biodiesel fuel, which is considered one of the ways to diversify energy resources and reduce Ukraine's dependence on imported energy carriers.

Keywords: winter rapeseed, production, processing, export.